

FIIA 6/2010

COMMENT

Tanja Tamminen, VTT
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Kosovo, laki ja järjestys > Oikeusvaltioperiaatteet puntarissa presidentin eron jälkeen

Kosovon presidentti erosi 27. syyskuuta perustuslakituomioistuimen todettua hänen rikkoneen maan perustuslakia. Tämä voidaan nähdä askeleena kohti oikeusvaltio-instituutioiden vahvistumista, mutta taustalta löytyy tiukka poliittinen valtapeli. Ajoitus Pristinan ja Belgradin neuvottelujen alla viittaa myös ulkopoliittiseen taktikointiin.

Dialogin aloittaminen Serbian kanssa aiheuttaa huolta Kosovon sisäpolitiikassa ja on avannut jakolinjoja puolueiden kesken. Kosovon hallituksen tiukka kanta on, että tulevan vuoropuhelun tulee käsitellä vain ratkaisemattomia konkreettisia ongelmakohtia, kuten oikeudellista yhteistyötä kahden valtion välillä, eikä enää puuttua Kosovon statukseen. Hallituspuolueiden politiikassa on eroja siinä, kuinka joustavasti ne suhtautuvat käytännön asioita koskeviin ratkaisuehdotuksiin. Pääministeri Thaçin PDK-puolue on maineeltaan joustavampi ja yleensä hyväksyy ”eniten tarjoavan ehdotuksen”. Viikko sitten eronneen presidentti Sejdiun LDK taas on perinteisesti pitänyt tiukasti kiinni periaatteista ja laillisuudesta.

On mielenkiintoista, että juuri lakiin ja periaatteisiin vetoava presidentti Sejdiu piti tiukasti kiinni puoluejohtajan paikastaan LDK:ssa tultuaan valituksi presidentiksi vuonna 2006. Neljän vuoden ajan oli yleisesti selvää, että tilanne oli vähintäänkin Kosovon perustuslain hengen vastainen. Kuitenkin vasta tänä kesänä 32 kansanedustajaa kanteli asiasta Kosovon perustuslakituomioistuimelle, joka perjantaina 24. syyskuuta totesi presidentin rikkoneen räikeästi perustuslakia. Presidentti erosi virastaan neuvoteltuaan useiden

kansainvälisten toimijoiden kanssa. Kosovon vt. presidenttinä toimii nyt perustuslain mukaisesti parlamentin puhemies Jakup Krasniqi, joka tulee pääministerin PDK-puolueesta.

Presidentin ero voidaan nähdä osoituksena oikeusvaltioinstituutioiden vahvistumisesta Kosovossa, mutta taustalla on nähtävissä myös tiukka tuleviin vaaleihin tähtäävä valtopolitiikka. Viime vaalit voittanut PDK on ryvettynyt erilaisissa korruptioskandaaleissa, joita EU:n oikeusvaltio-operaatio EULEX tutkii. Erityisesti PDK:n vahva hahmo, nykyinen liikenne- ja viestintäministeri Fatmir Limaj, on ollut korruptioepäilyjen kohteena. EULEX-operaatiolla on Kosovossa toimeenpanovaltuuksia juuri korkean tason korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden vastaisessa taistelussa. Viime keväänä EU-poliisit suorittivat kotietsinnät sekä ministeri Limaj’n kotona että liikenneministeriössä. Takavarikoitua materiaalia tutkitaan yhä. Ministeri Limaj ei epäilyistä huolimatta ole eronnut, vaan jatkaa yhä virassaan liikenneministerinä. Poliisitutkinnan hitaus vie uskottavuutta EU-operaation syyttäjiltä ja poliiseilta.

Presidentti Sejdiu on pysytellyt itse erossa korruptioskandaaleista, vaikka hänen perhepiiristään ikäviä huhuja liikkuukin. Sen sijaan hänen eriskummallinen halunsa pysyä

LDK:n puheenjohtajana perustuslainta huolimatta liittyy LDK:n sisäiseen valtakamppailuun. Perinteisesti hyvin hierarkkiset puolueet ovat tiukasti puheenjohtajiensa talutusnuorassa. Sejdiu on halunnut taata sen, että hänen oma ryhmittymänsä pysyy vallassa puolueessa.

Kosovon ensimmäisen presidentin Ibrahim Rugovan kuoleman jälkeen LDK:sta erosi merkittävä joukko johtavia poliitikkoja, jotka vanhoivat kunnioittavansa Rugovan perinnettä ja perustivat LDD-puolueen. LDK:hon tuolloin jäänyt nuorempi sukupolvi on myöhemmin pettynyt Sejdiun kannattajien oikeusperiaatteet unohtavaan nurkkakuntaisuuteen. Puolueen sisäinen oppositio pitää kiinni demokratian periaatteista ja sen puheenjohtajaehdokas on Bujar Bukoshi. Bukoshi toimi 90-luvulla pakolaishallituksen pääministerinä ja hänellä on muun muassa Rugovan perheen tuki. Nuoren polven johtohahmoksi on nousemassa presidentti Rugovan poika, karismaattinen Ukë Rugova.

Kosovon johtava oppositio puolue on AAK. Se koki karvaan pettymyksen heinäkuussa, sillä puolueen itse-oikeutettu johtaja Ramush Haradinaj joutui uudelleen vankilaan. Haagin sotarikostuomioistuin päätti aloittaa jo kertaalleen loppuunsaatetun sotarikosoikeudenkäynnin uudelleen.

Käyntiosoite
Ulkopoliittinen instituutti
Kruunuvuorenkatu 4 00160 Helsinki
Postiosoite
Ulkopoliittinen instituutti
PL 400 00161 Helsinki
Puhelin
+358 (0)206 111 700
Fax
+358 (0)206 111 799

www.upi-fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

Ensi vaaleissa LDK haluaa hyödyntää PDK:n korruptiosotkuja sekä AAK:n johtajaongelmia.

Kansanedustajien kantelu, joka johti presidentin eroon, saattaa itse asiassa vahvistaa hänen asemiaan Kosovon sisäpolitiikassa tai ainakin puolueensa sisällä. Hän on yhä LDK:n puheenjohtaja, eikä sisäinen oppositio voi häneltä sitä paikkaa riistää ainaakaan ennen seuraavaa puoluekokousta.

Parlamentin puhemies voi lain mukaan toimia presidenttinä enintään puoli vuotta. Sen ajan kuluessa parlamentin on valittava Kosovolle uusi presidentti. Jos sopivaa kandidaattia ei löydy, vaihtoehtona ovat ennenaikaiset parlamenttivaalit. Kansainvälinen yhteisö näyttää siunanneen ajatuksen, vaikka niiden järjestäminen keskusvaalilautakunnan mukaan on käytännössä mahdollista ennen joulua.

Oppositiopuolue AAK vaatii tulevien vaalien siirtämistä kunnes puolueen puheenjohtaja Haradinaj palaa Haagista. LDK:n sisällä puolestaan punnitaan nyt, voittaako oikeusvaltioperiaatteita korostava nuori polvi, vai entisen presidentin nimeämä nykyinen puoluejohto, joka tuskin käyttää eettisiä periaatteita vaaliaseinaan. Tässä LDK:n ja AAK:n sisäisen hajaannuksen tilanteessa vaalit näyttäisivät tukevan pääministeripuolue PDK:ta.

Kosovon vaalit merkitsisivät myös Kosovon ja Serbian välille suunniteltujen neuvottelujen lykkääntymistä. Syyskuussa Serbia viimein taipui aloittamaan neuvottelut käytännön asioista Kosovon kanssa. Aiemmin se oli vaatinut itsenäistymispäätöksen uudelleen avaamista. EU painosti Serbiaa neuvotteluihin ja tarjosi porkkanaksi EU-lähentymistä.

Kosovon albaanienemmistölle neuvottelujen viivästyminen sopisi, samoin entiselle presidentille. Belgradin edustajien kanssa samaan neuvottelupöytään istuminen olisi ollut hänelle vahingollista sisäpoliittisesti. 1920-luvulta lähtien Kosovon albaanit olivat kakkosluokan kansalaisia Jugoslaviassa, eikä neuvottelupöytä vielääkään symboloi heille tasavertaisuutta, etenkin kun Serbia ei tunnusta heitä tasavertaisen itsenäisen valtion edustajina..

Molemmilla mailla on pitkällä tähtäimellä mahdollisuus EU-jäsenyyteen, mutta ennen kuin kaikki EU:n jäsenmaat ovat tunnustaneet Kosovon itsenäisyyden, ei maalla ole asiaa laajentumisneuvotteluihin. Nykytilanteessa Kosovollakaan ei ole poliittista intressiä vauhdittaa Serbian EU-tietä.